

NVE
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Vollen, 1.juli 2004

Høringssvar Ny 132 kV Varangerbotn - Skogfoss

Det er søkt konsesjon for kraftledning fra Skogfoss til Varangerbotn. I tillegg til behovet for å fornye nettet, er ønsket om økt import av russisk kraft oppgitt som hovedårsak til at konsesjonssøker ønsker bygging av ny kraftledning. Det kommer ikke fram om krafthandel med Russland er avgjørende for kraftlinjen.

Norges Naturvernforbund vil i dette høringssvaret legge vekt på forhold knyttet til krafthandel med Russland. Når det gjelder linjeføringen er det viktig at traseen unngår inngrepsfrie områder som Sametiområdet i alt. 1. Vi viser til uttalelse fra Naturvernforbundet i Sør-Varanger om dette.

Krafthandel med Russland var ikke fremhevet i forhåndsmeldingen og har heller ikke vært behandlet i konsekvensutredningen av den omsøkte kraftledningen fra Skogfoss til Varangerbotn. En ny kraftforbindelse til Russland vil påvirke det russiske kraftmarkedet, men konsekvensene av dette er ikke utredet. Norges Naturvernforbund er kjent med at det må fremmes en egen konsesjonssøknad til OED for krafthandel med utlandet, men i den grad kraftimport er avgjørende for bygging av linjen Varangerbotn-Skogfoss, må dette spørsmålet utredes nærmere før konsesjon gis av NVE.

I dag er Murmansk fylke et overskuddsområde for kraft. Eksportmulighetene er sterkt begrenset på grunn av manglende linjekapasitet ut av fylket. I denne situasjonen har Kola atomkraftverk måttet redusere sin årsproduksjon tilsvarende produksjonen fra en av fire reaktorer. Med økt overføringskapasitet og import av kraft fra Russland, vil Norge være med på å skape et markedsmessig grunnlag for fortsatt drift av de eldste atomreaktorene ved Kola atomkraftverk, og øke regionens avhengighet av atomkraft.

Norges Naturvernforbunds utgangspunkt er at krafthandel med Russland ikke må bidra til økt etterspørsel etter kraft fra atomkraftverket på Kola, og dermed forlenget levetid for de eldste reaktorene ved Kola atomkraftverk. I dagens situasjon vil all eksport av kraft fra Murmansk fylke nødvendigvis bidra til økt produksjon ved Kola atomkraftverk. Kraftimport over Skogfoss vil dermed bidra til økt produksjon ved Kola atomkraftverk, såfremt det ikke stilles betingelser til importen som kan hindre dette. Økt produksjon ved Kola atomkraftverk er i direkte konflikt med viktige norske målsetninger om å bidra til dekommisjonering av de eldste reaktorene og å redusere regionens avhengighet av atomkraft.

Norges Naturvernforbund er inneforstått med at kraftutveksling kan ha mange positive elementer, også miljømessig. Gitt en bevisst satsing og omhyggelig utformede kriterier for krafthandelen, kan krafthandel med Russland være et viktig virkemiddel for å påvirke det russiske kraftmarkedet i ønsket retning. Klare kriterier for import av kraft vil kunne bidra til å utvikle alternative produksjonsformer og gi viktige signaler til russiske kraftaktører og myndigheter. Slike krav må gjelde fra første dag ved alle nye nettf forbindelser.

Norges Naturvernforbund vil påpeke at:

- Ny linje og kraftoverføring fra Russland vil påvirke kraftmarkedet i Murmansk fylke.
- Virkningen kan komme i direkte konflikt med betydelige norske interesser.
- Selv om linjeutbyggingen er motivert med ønske om kraftimport, er spørsmålet om hvordan dette vil samvirke eller motvirke med andre norske interesser i forhold til forlenget levetid for de eldste reaktorene ved Kola atomkraftverk, ikke utredet.
- Ved en konsesjon for kraftimport fra Russland må det settes vilkår for å sikre at krafthandelen bidrar til å fremme alternativ kraftproduksjon og redusere regionens avhengighet av atomkraft. Dette kan påvirke økonomien i prosjektet.

1. Om import fra Russland

I konsesjonssøknaden er den nye forbindelsen motivert ut fra følgende: *”Behovet for å fornye nettet og et sterkt ønske om økt import av russisk vannkraft er hovedårsakene til at en konsesjonssøker ønsker bygging av en ny kraftledning”* (Konsesjonssøknaden side 13).

Ifølge konsesjonssøknaden er det altså vannkraft som skal importeres fra Kola-halvøya. Denne påstanden er lettvinnt og ikke dokumentert. Konsesjonssøker har ikke gjort noen analyse av kraftmarkedet på Kola, og/eller en beskrivelse av hvilke mekanismer av finansiell eller reguleringsmessig karakter som skal sikre at det er vannkraft og ikke atomkraft som står for en eventuell eksport til Norge.

Det er uklart hvor tett behovet for ny linjeutbygging Varangerbotn - Skogfoss er knyttet til krafthandel med Russland. Påvirkning av kraftmarkedet i Murmansk fylke er forhold som vil måtte vurderes i forbindelse med en konsesjon for krafthandel med utlandet. Dersom utbyggingen forutsetter kraftimport, er det svært uheldig å gi konsesjon uten at konsekvensene for kraftmarkedet på russisk side er utredet. Norges Naturvernforbund ønsker ikke en situasjon der investering i denne forbindelsen i seg selv blir et argument for tilknytning over grensen.

Norges Naturvernforbundet mener at krafthandel med Russland også kan gi positive virkninger, dersom importen knyttes til ny utbygging av fornybar energi som vindkraft. Norges Naturvernforbund er positive til utbygging av vindkraft på Kola og har selv tatt initiativ til etablering av det norsk - russiske vindkraftselskapet ZAO VetroEngero. Gjennom etablering og drift av et demonstrasjonsanlegg i Murmansk, som har vært knyttet til det lokale nettet siden september 2002, har vi fått førstehånds kjennskap til det russiske kraftmarkedet.

2. Nærmere om kraftmarkedet på Kola

Kola har et oversiktlig kraftmarked med bare to aktører. Det regionale kraftselskapet Kolenergo opererer 1500 MW vannkraft med en midlere kraftproduksjon på ca. 6,5 TWh i tillegg til to kraftvarmeverk. Det føderale RosEnergoAtom eier og driver Kola atomkraftverk med 4 x 440 MW reaktorer.

Det er en betydelig overkapasitet i regionen som følge av at forbruket er redusert med nesten en tredjedel siden 1990, samtidig som produksjonskapasiteten er opprettholdt. Eksisterende tariffstruktur gir produsentene betaling basert på produksjonskostnader. Det betyr at vannkraften produserer alt den har vann til, og dekker ca 50 % av forbruket i Murmansk fylke. Varmekraften er den dyreste produksjonsformen og leverer praktisk talt ikke elektrisitet i dagens situasjon. Atomkraftverket, med en produksjonstariff om lag tre ganger høyere enn vannkraften, utgjør marginalproduksjonen. Grovt sagt kan man si at to reaktorer går for å dekke forbruk i Murmansk fylke, en går for eksport sørover til Karelen og en er reserve.

Den to eldste atomreaktorene er av førstegenerasjonsdesign og kan aldri oppgraderes til et tilfredsstillende sikkerhetsnivå. Selv om de eldste reaktorene etter Norges mening burde stenges, er ikke dette holdningen hos russiske myndigheter. De ser derimot reservekapasiteten som en utnyttet ressurs. Det er tre aktuelle retninger for å kunne utnytte denne "ressursen":

- Konvertere til elektrisk oppvarming i boligsektoren
- Etablere ny kraftkrevende industri
- Eksport til Norge og EU

Av dette krever det første alternativet investeringer og langsiktig lave kraftpriser for å bli aktuelt.. Eksport av kraft anses derimot som en enkel og lønnsom strategi. På russisk side er det minimale investeringer forbundet med å knytte seg til det norske strømmettet. Sett fra russisk side er eksport til Norge ikke en strategi for å eksportere vannkraft, men for å kunne øke produksjonen ved Kola atomkraftverk. Om "vannkraft" fra russisk side av Pasvik går til Norge i stedet for inn på det russiske nettet, betyr det at produksjonen ved Kola atomkraftverk må økes tilsvarende. All eksport av kraft fra Nordvest-Russland vil nødvendigvis øke avhengigheten av atomkraft. Ved eksport av kraft vil det eksporterte kvantum, kWh for kWh, medføre økt produksjon ved Kola atomkraftverk.

Denne uheldige virkningen kan bare unngås ved at import knyttes opp til etablering av nye alternative produksjonsformer. Med slike løsninger vil krafthandelen gå fra å være et bidrag til atomkraften, til å bli et bidrag til etablering av alternativer.

3. Virkemidler for å fremskynde dekommisjonering av Kola atomkraftverk

Norge har brukt betydelige midler over UD's atomhandlingsprogram til sikkerhetstiltak ved Kola atomkraftverk. Til grunn for dette arbeidet ligger Stortingsmelding nr 34 (1993-94) om "atomsikkerhet og kjemiske våpen i våre nordlige nærrområder". Her slås det fast at det er et overordnet mål å redusere regionens avhengighet av atomkraft. Midlene er gitt under forutsetning av at de eldste reaktorene stenges etter 30 år levetid. Det har derfor vakt irritasjon på norsk side når disse investeringene brukes som argument for å forlenge levetiden. Den eldste reaktoren passerte 30 år i desember 2003. Den er fortsatt i drift og har i første omgang fått en fornyet lisens for 5 år.

I forbindelse med EU-utvidelsen stenges tilsvarende reaktorer i Slovakia og Bulgaria. Overfor Russland er det mer begrensede muligheter for påvirkning. I den pågående energidialogen mellom EU og Russland presser Russland på for å slippe til på det europeiske kraftmarkedet. Så langt har EU satt som krav at felles marked også må betyr felles miljø og sikkerhetskriterier. Det vil si at Russland må akseptere EUs atomsikkerhetskriterier og dermed stenge de eldste atomreaktorene før landet kan integreres i det europeiske kraftmarkedet.

Russland har signalisert et ønske om å eksportere 75 TWh til Europa. Krafthandel blir dermed et viktig virkemiddel for å kunne påvirke det russiske kraftmarkedet. Ved å etablere kriterier for import av kraft, vil dette gi klare signaler til russiske kraftaktører og myndigheter. Slike krav

må gjelde ved alle nye forbindelser og også etter hvert få virkning for eksisterende forbindelser som den over Viborg til Finland. Slike kriterier kan fungere som en av få effektive virkemidler for å fremskynde alternativer til av de eldste atomreaktorene.

Etablering av nye kraftforbindelser til Russland kan virke positivt dersom det etableres kriterier som effektivt fremmer alternativer til atomkraft. Dette er alternativer som ellers ikke vil kunne utvikle seg i et marked med permanent overkapasitet. Det kan for eksempel tenkes en ordning med grønne sertifikater der det settes krav til at 100 % av den importerte kraften over tid skal komme fra nyetablert sertifisert produksjon. En annen mulighet er at det etableres andre ordninger der inntekter fra krafthandel føres tilbake til gode formål i form av et dekommisjoneringsfond eller utvikling av alternativer til atomkraft. I dag setter ikke russisk atomindustri av noen midler til dekommisjonering av atomreaktorene. Ulikt vestlig praksis er det satt en maksimumsgrense for hvor stor andel av strømtariffen som kan settes av. Så langt er det ikke satt av noe. Ved eksport til Norge vil atomkraftverket øke sine salgsinntekter. Det er imidlertid liten grunn til å tro at dette vil bidra til at det settes av midler til dekommisjonering. Økte inntekter vil bli overført til Moskva og reinvestert i nye utbyggingsprosjekter.

Norges Naturvernforbund krever at:

1. Dersom krafthandel med Russland er et viktig premiss for bygging av kraftlinjen mellom Varangerbotn og Skogfoss, må påvirkningen av det russiske kraftmarkedet utredes før konsesjon til kraftledningen eventuelt gis.
2. Eventuell import av kraft fra Russland til Norge må gjennomføres under betingelser som sikrer at importen ikke bidrar til opprettholdelse av driften i de to eldste atomreaktorene ved Kola atomkraftverk.
3. Eventuell kraftledning Varangerbotn-Skogfoss må unngå inngrepsfrie områder som Sametiområdet.

For Norges Naturvernforbund

Dag A. Høystad
Prosjektleder

Kjersti Album
Prosjektmedarbeider

Videre lesning om kraftsituasjonen i Murmansk fylke:
Norges Naturvernforbund, 2003: *The Power market in North-West Russia*
www.naturvern.no/powermarket.PDF